

330. 142:331.101

• ”

• •

« »,

-

-

,

:

•

,

,

,

,

,

,

-

,

,

,

,

-

•

-

,

-

-

,

,

-

-

•

,

-

-

«

»

-

-

-

«

»

:

[11],

[12],

[2],

О.А.

[8],

[14], Н.Н.

[9],

[10].

,

:

,

-

,

-

ребують переосмислення з позиції ролі та впливу людського та виробничого фактору на діяльність підприємства. Даний аспект актуалізує розгляд системи управління підприємства з позиції технологічно-інтелектуальних параметрів ресурсного забезпечення.

Метою даної статті є систематизація концептуальних підходів до дослідження економічної категорії «підприємство» та розгляд системи управління підприємством з позиції пріоритетних складових ресурсного забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Сучасне підприємство представляє собою складну систему взаємопов'язаних елементів, що створюють корисний ефект, завдяки якому беруть участь у функціонуванні інших систем [7]. Із цього визначення витікає, що ключові фактори бажаного успіху їх діяльності перебувають у зовнішньому (одержання ресурсів та інформації) і у внутрішньому (динамічні зміни, що впливають на кінцеві результати) середовищі. При цьому саме внутрішнє середовище підприємства, сформоване під впливом управлінських рішень, визначає рівень стійкого розвитку системи. Доречним, на наш погляд, є розгляд сутності «підприємство» з виробничо-технічної, організаційної, соціальної, інформаційної точки зору, оскільки проведена систематизація поглядів дозволяє розкрити систему управління підприємством як технологічно-інтелектуальну систему.

З виробничо-технічного погляду підприємство являє собою техніко-технологічний комплекс, який має необхідні потужності для забезпечення випуску продукції всіх видів (робіт, послуг). Підприємство є технологічно і територіально відокремлену сукупністю засобів виробництва та робочої сили.

З організаційної точки зору, підприємство є виробничою одиницею економіки країни з певною внутрішньою структурою, зовнішнім оточенням, закономірностями функціонування та розвитку. Організаційна система підприємства охоплює виробничу, організаційну та управлінську структуру підприємства, а також зв'язки між виробництвом та управлінням, між підприємством та зовнішніми організаціями.

З соціального погляду, підприємство – це соціальна підсистема суспільства, завдяки якій здійснюється взаємодія суспільних, колективних і особистих інтересів.

З інформаційної точки зору підприємство – складна динамічна система, яка характеризується великим обсягом, інтенсивністю та різноспрямованістю інформаційних зв'язків між підсистемами та елементами, а також зовнішнім оточенням.

Системний підхід до управління промисловим підприємством базується на визначенні суті системи управління як економічного явища і структуризації системи управління діяльністю підприємства шляхом виділення окремих складових, що є предметом її подальшого вивчення та використання. Система управління складається з окремих елементів, взаємозв'язок між якими полягає у тому, що відсутність одного з них або його неправильне функціонування призведе до збоїв функціонування у цілому.

Незважаючи на єдину суть управління складові, елементи мають свої характерні ознаки та особливості. До основних визначаючих факторів відносять наступні [1]:

- форма власності (приватне або державне підприємство);
- організаційно-правова форма;
- галузь та вид діяльності;
- розміри (обсяг продажів, чисельність персоналу);
- господарська ситуація (розвиток інфраструктури ринку, стан законодавства);
- виробнича діяльність (технологічна структура, ресурси);
- комерційна діяльність (організація постачання та збуту, системи та форма розрахунків, взаємовідносини із споживачами);
- фінансова діяльність (взаємовідносини з банками та іншими фінансовими інститутами, податкова система);
- рівень кваліфікації персоналу (досвід, навички, ступінь розуміння задач та проблем, які поставлені перед ними, здатність їх вирішувати).

Таким чином, система управління підприємством являє собою поєднання відносно відокремлених, але взаємопов'язаних сфер господарських відносин, які відображають всі види його діяльності. Запропонована нами система управління підприємством представлена на рис. 1. Зміст процесу управління підприємством визначається характером задач. Змістові аспекти процесу управління формуються з позиції об'єкту управління. Економічна діяльність структур-

них підрозділів охоплює всі стадії виробничого процесу: послідовне використання ресурсів та рух фондів, які здійснюються працею та діяльністю управляючої системи. Саме цим визначається економічний аспект системи управління.

З точки зору теорії управління будь-яка система поділяється на об'єкт управління, суб'єкт управління та систему управління. Однією з характерних особливостей системи промислового підприємства є її динамічність. Звідси випливає питання про ув'язку параметрів системи управління і параметрів об'єкту управління.

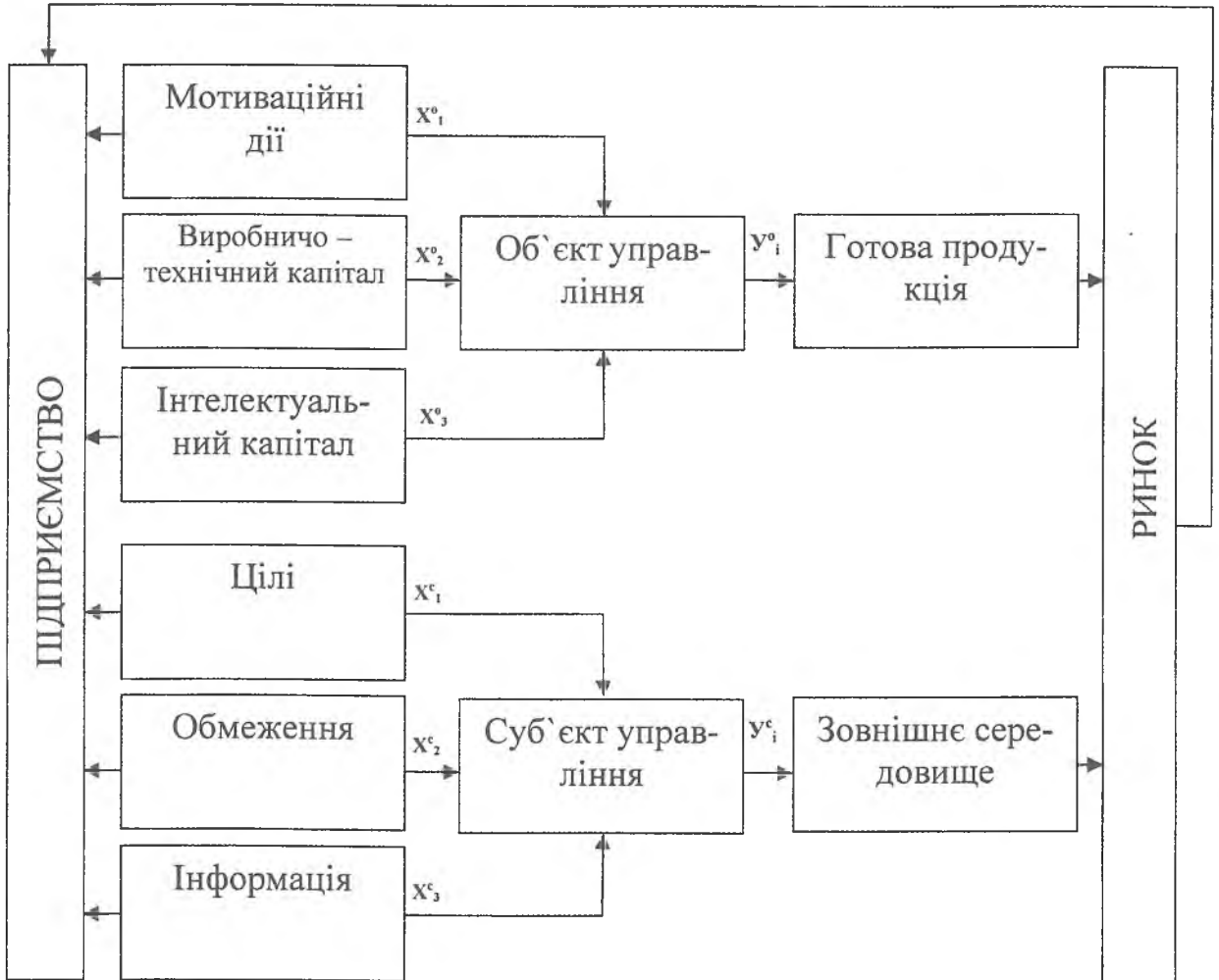

Рис. 1. Система управління підприємством з позиції пріоритетних складових ресурсного забезпечення підприємства

На нашу думку, взаємозв'язок між елементами, що входять до системи управління підприємством, може бути описаний представленими функціональними залежностями Y^o_i та X^c_i .

$$Y^o_i = f(x^o_1, x^o_2, x^o_3) \rightarrow \min (\text{по витратам}) \rightarrow \max (\text{по прибутку}) \quad (1)$$

$$X^c_i = f(Y^c_i) \quad (2)$$

Вищезазначені елементи системи управління підприємством сформовані під впливом нового погляду на управління, в основі якого виробничо-технічний та інтелектуальний капітал (людський капітал) є ключовими ресурсами підприємства.

Визначаючими параметрами зовнішнього середовища для підприємства є попит, пропозиція, ціни на ресурси та товари, а також умови функціонування, які регламентує держава. Підприємство повинно постійно вдосконалювати економічні відносини як із зовнішнім середовищем, так і внутрішнім. З одного боку, підприємство повинно підвищувати свої ринкові можливості, а з іншого, вдосконалювати внутрішні: впроваджувати нові матеріали та технології, оновлювати виробничі фонди, підвищувати кваліфікацію робітників. У цьому аспекті підприємство можна розглядати як нестабільну динамічну систему, що розвивається. У своєму розвитку

підприємство проходить врівноважені (сприятливі) та неуврівноважені (несприятливі) етапи. Ці етапи виникають під впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ.

Для конкретизації елементів системи управління підприємством, а саме: виробничо-технічного та інтелектуального капіталу підприємства, нами представлений детальний опис кожної категорії окремо.

Беручи за фундамент існуючі економічні категорії та основи системного підходу, нами запропоновано економічну категорію «виробничо-технічний капітал», що представляє собою інтегровану систему, яка об'єднує матеріально-речовий зміст основних і оборотних фондів та технологічні процеси, що забезпечують процес відтворення.

Дане поняття є не тільки узагальнюючим аспектом виробничої діяльності підприємства, але й ефективним напрямком при проведенні діагностики економічної діяльності підприємства. Технологічний процес є відправним пунктом будь-якої виробничої діяльності і обумовлює формування виробничих параметрів, що забезпечують процес виробництва. Об'єднана сукупність виробничих параметрів у взаємозв'язку з технологічними процесами створює циклічну модель, що наглядно ілюструє необхідність цілісного аналізу компонентів виробничо-технічного капіталу. Показники виміру виробничо-технічного капіталу характеризують виробничі можливості підприємства, які являються пріоритетними індикаторами економічного аналізу підприємства.

Доцільність введення даного поняття пояснюється можливістю виявити та проаналізувати взаємозв'язки між виробничими, технічними параметрами та елементами людського капіталу, що відображає основу організаційного розвитку підприємства.

В основу запропонованого підходу покладено не протиставлення результатів виробництва і використаних для їх досягнення економічних ресурсів, а трансформація (перетворення) вхідних економічних ресурсів у кінцеві результати, під якими ми розуміємо спожиті вартості та вартість виробленої продукції. Такий підхід включає всі чинники, що впливають на підвищення продуктивності діяльності підприємства. Якщо у процесі такого перетворення відбувається вивільнення капіталу чи праці, їх пряма чи відносна економія, ми можемо говорити про загальну економію суспільної праці, оскільки економія чинників виробництва виникає тільки у тому випадку, коли показники їх використання (віддача основних засобів, оборотність оборотних коштів, продуктивність праці) на кінець року вищі, ніж на початок.

Кожний його елемент являє собою вартісну складову, що в сукупності представляє капітал підприємства. Схематично категорійний апарат виробничо-технічного капіталу представлено на рис. 2.

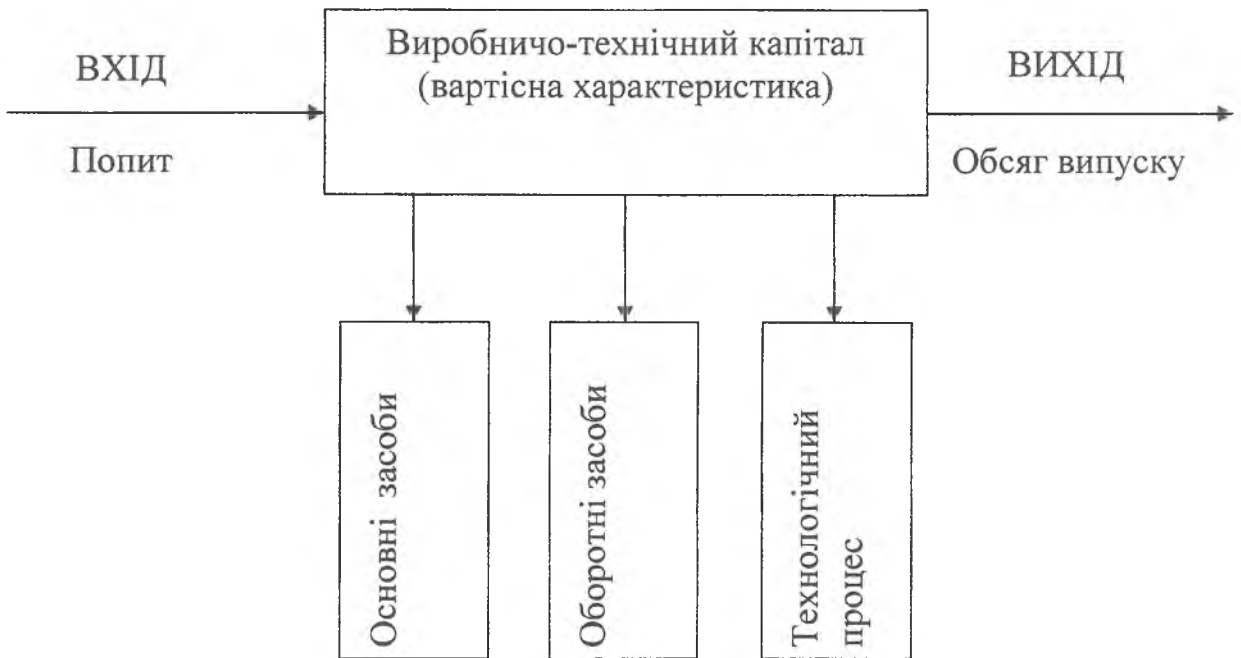

Рис. 2. Компоненти виробничо-технічного капіталу

Представлена на рис. 2. графічна інтерпретація складових виробничо-технічного капіталу ілюструє системне розуміння процесу виробничої діяльності. Це дає можливість структурувати складові елементи, що забезпечують функціонування виробничого підприємства.

Основні засоби представлені лише виробничою складовою, тобто до уваги беруться лише виробничі фонди, які безпосередньо беруть участь у виробничому процесі. Основними факторами, які впливають на структуру основних засобів підприємств, є: рівень автоматизації і механізації, рівень спеціалізації і кооперування, кліматичні та географічні умови розміщення підприємств.

З оборотних засобів ми враховуємо матеріали та комплектуючі, енергоносії, теплоносії та інструмент, що розглядаються з точки зору їх вартісної оцінки.

Технологічний процес представляє собою сукупність операцій та стадій, що використовуються у виробництві. Технологічний процес це поетапне впровадження дій, що супроводжується створенням продукції. Рівень технології будь-якого виробництва впливає на економічні показники, тому вибір оптимального варіанту технологічного процесу повинен здійснюватись з урахуванням найважливіших показників ефективності: продуктивності праці, собівартості та якості продукції.

На нашу думку, саме складові виробничо-технічного капіталу мають суттєвий вплив на технічний розвиток підприємства, який відображає процес формування та вдосконалення техніко-технологічної бази підприємства, але має бути постійно зорієнтованим на кінцеві результати його виробничо-господарської, комерційної та інших видів діяльності.

Наукові розробки останніх років роблять головний акцент на інноваційному розвитку як основі трансформації сучасного підприємства та економіки країни в цілому. Такі зміни структури знаменують собою перехід від «матеріальної» до «інтелектуальної» економіки, оскільки наукові знання та спеціалізовані навички носіїв інтелекту стають головним джерелом і ключовим фактором розвитку матеріального та нематеріального виробництва, забезпечуючи стійкий економічний розвиток.

Інтелектуальний капітал у дослідженні ролі та значення людини розглядається як фундаментальна економічна сутність процесів інтелектуалізації, які визначають зміст сучасного етапу розвитку суспільства. Узагальнивши думки авторів [5, 3, 13, 4, 6], можна зробити висновок, що інтелектуальний капітал втілює у собі основні якості, притаманні іншим формам капіталу, маючи в той же час свою власну сутність, обумовлену специфікою притаманних саме йому функцій.

У нашому дослідженні при тлумаченні терміну «інтелектуального капіталу» ми розуміємо під ним наступні складові елементи: знання, навички, творчі здібності людини, моральні цінності та культуру праці (людський капітал), новітні технології, інформаційне забезпечення та інноваційний менеджмент. У запропонованому визначенні, на відмінну від існуючих, інтелектуальний капітал розглядається в зовсім іншій площині як категорія, що виокремлює інтелектуальний фактор виробництва і реалізується у ринковому просторі при визнанні продуктивного характеру вкладень у економіку людини. Основний акцент ми робимо на людській складовій, оскільки головними носіями, продуцентами інтелектуального капіталу і генераторами продуктів інтелектуалізації є людина. Людський капітал є базовим фундаментом даної категорії, а продукти інтелектуалізації людського капіталу є похідними елементами.

Система управління підприємством постійно вирішує проблеми відновлення виробничих ресурсів, причому поточні управлінські рішення повинні бути погоджені із цілями розвитку. Звідси перед підприємством постійно виникає задача самооцінки поточного і прогнозування майбутнього стану з погляду можливості виконання властивих їм виробничих функцій, збереження і відтворення економічних ресурсів – основних фондів, освоєних технологій, професійно підготовленого персоналу – без чого підприємство не має перспективи існування.

Висновки. Користуючись методологією системного підходу, нами було запропоновано схематичний нарис системи управління підприємством, що охоплює виробничо-технічну і інтелектуальну складові ресурсного забезпечення підприємства. Функціонування підприємства здійснюється в умовах взаємодії різноманітних внутрішніх факторів та впливу зовнішнього середовища. Результати цієї взаємодії звичайно не можуть бути точно визначені чи передбачені, тому процесу управління підприємством властиві елементи невизначеності.

Література:

1. Акаева Т. Научные подходы к управлению хозяйственной деятельностью субъектов малого предпринимательства / Т.Ш. Акаева // Економіка і організація управління. – 2009. – Випуск № 2 (6). – С. 129–139.
2. Дороніна М.С. Управління економічними та соціальними процесами підприємства. — Х.: ХДЕУ, 2002. — 431с.
3. Интеллектуальный капитал: Новый источник богатства организаций / Томас А. Стюарт; пер. с англ. В.А. Ноздриной. – М.: Поколение, 2007. – 368 с.
4. Интеллектуальный капитал – основа опережающих инноваций: монография / под общ. ред. А.В. Безгодова, В.В. Смирнова. – СПб.: НЦ «Планетарный проект», Орел: ОрелГТУ, 2007. – 336 с.
5. Калятин В.О. Интеллектуальная собственность (Исключительные права): Учеб. / В.О. Калятин. – М.: НОРМА, 2000. – 480 с.
6. Комаров И. Интеллектуальный капитализм / И.К. Комаров // Персонал. — 2000. – № 5. — С. 54-62.
7. Коженина Г.Я., Сеница Л.М. Организация производства. – Минск: ИП «Экоперспектива», 1998. – 348 с.
8. Менеджмент організацій: Підручник / Г.В. Осовська, О.А. Осовський. – К.: Кондор, 2009. – 680 с.
9. Погостинская Н.Н., Погостинский Ю.А. Системный анализ финансовой отчетности. – СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 1999. – 96 с.
10. Управленческая экономика. Инструментарий руководителя / Пол Кит, Филип Янг; [пер. с англ. Л. Круглова-Морозова, И. Малкова]. – 5-е изд. – СПб.: Питер, 2008. – 623 с. – (Классика МВА).
11. Управління антикризовою діяльністю підприємства: Навч. посібник / В.П. Кукоба; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – К.: КНЕУ, 2008. – 400 с.
12. Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. 3-те вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2000. – 460 с.
13. Чаусовский А., Глушко Е. Интеллектуальный капитал как фактор производства / А.М. Чаусовский, Е.С. Глушко // Економіка і організація управління. – 2009. – Випуск № 2 (6). – С. 3-12.
14. Эволюция основных концепций регулирования экономики от теории меркантилизма до теории саморегуляции: [монография] / В.Д. Андрианов. – М.: Экономика, 2008. – 326 с.

Аннотация

ФОРМИРОВАНИЕ КОНЦЕПТУАЛЬНЫХ ОСНОВ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ
ПРЕДПРИЯТИЕМ В КОНТЕКСТЕ ПРИОРИТЕТНЫХ ЭЛЕМЕНТОВ РЕСУРСНОГО
ОБЕСПЕЧЕНИЯ

Сенюра А.Ю., аспирантка

Днепропетровский национальный университет им. О. Гончара

В статье систематизированы подходы к определению сущности «предприятие», рассмотрен концептуальный подход к построению системы управления предприятием и раскрыто содержание элементов объекта системы управления предприятием.

Summary

FORMATING CONCEPTUAL BASICS OF ENTERPRISE MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF PRIORITY RESOURCE SUPPORT

Senura A.U., the post-graduate student
Dnipropetrovsk's National University

The article identified the approaches of the definition «enterprise», described conceptual basic of creating an enterprise management system and opened the content of elements of enterprise's management system.

Key words: enterprise management system, the object of management, subject of management, intellectual capital, production-technological capital, resource providing, systems approach.

13.12.2010 .

Л.В., ... ,

© . . . . , 2010 .